

py s určitými výstupy, nýbrž umět se vyrovnávat s novými případy, a že ten, kdo má nějaký pojem, umí tento pojem uplatnit také v neznámých případech. Podle Kripky je tedy pojem *dispozice* pro výklad významu užitečný stejně málo jako pojem intence.

Podobné otázky si ostatně kladl už otec analytické filosofie Gottlob Frege. Měl dojem, že filosofové kolem něj při výkladu povahy myšlení upadají do psychologizování, tedy že myšlení nakonec vysvětlují jako nějaký mentální mechanismus. Kdyby ovšem myšlení bylo plně (příčinně) určováno intencemi nebo dispozicemi toho, kdo myslí, pak bychom podle Frege přece nemohli vést spory a docházet ke shodě, odhalovat omyly a odkrývat pravdu, zjišťovat chyby a nahrazovat je správným postupem. A to vše jsou přece podstatné součásti našeho pojmu myšlení. Mluví se o nich jako o *normativním* aspektu myšlení. Frege se z dobového psychologizování rozhodně vymanil. Jeho řešení bylo ovšem tak radikální, že ho mnozí (včetně Kripky) podezírají, že skončil v opačném extrému, nazývaném podle slavného příznivce idejí *platonismus*. Frege tvrdil, že normativní aspekt myšlení ukazuje, že krom fyzických věcí kolem nás a krom našich představ a pocitů tady musí být ještě třetí oblast – oblast smyslu. A když jsme o něčem přesvědčeni nebo něco tvrdíme, pak jsou pro tato přesvědčení a tvrzení charakteristické dva aspekty. Na jednu stranu jsou určena svým předmětem, totiž tím, čeho se týkají. Na druhou stranu naše přesvědčení a tvrzení něco vyjadřují – totiž to, jak rozumíme jejich smyslu. A Frege byl přesvědčen, že rozumět něčemu vyžaduje také uchopit objektivní myšlenku, která existuje v říši smyslu.

Tohle řešení ale Kripkova skeptika neuspokojí, i kdyby byl ochoten na Fregovu představu ideální říše myšlenek

přistoupit. Namítne totiž, že když musí myšlenku z oblasti smyslu každý z nás uchopit, pak toto uchopení je samo psychický akt, a budou s ním tedy stejné problémy, na jaké jsme při diskusi o sčítání narazili hned na začátku. Každý budeme mít svou představu objektivní myšlenky, kterou nepůjde druhým sdělit. Stejně vždycky zůstane otevřená možnost, že přes všechna vysvětlení se naše konkrétní postupy podle mnohokrát shodně vysvětlovaných myšlenek rozejdou – a to dokonce v případech, kde nám na objektivitě tolik záleží a kde jsou tak striktní kritéria, jako je tomu v matematice. Odvolávat se při výkladu významu na *platónské ideje* je tedy podle Kripky stejně marné, jako dovolávat se dispozic nebo intencí mluvčího.

Podle těchto měřítek tedy neexistuje nic takového jako rozumět nějakému výrazu či výpovědi, něco jimi minit nebo znát jejich význam. Při svém vysvětlování se nemáme čeho dovolat, své uplatňování pojmů, své soudy nemáme jak zdůvodnit. To je podle Kripky paradox, na který upozorňoval Wittgenstein. Obecně jej můžeme formulovat tak, že význam jazykových výrazů není založen na žádných faktech. Paradoxem tento závěr nazýváme proto, že důsledkem je na první pohled nemožnost jazyka (potažmo myšlení) vůbec. Máme-li možnost jazyka a myšlení obhájit, musíme buď vyvrátit některý z uvedených skeptických argumentů a uhájit možnost odůvodnit význam odkazem na fakty, případně najít nějaký další druh faktů, který bude skeptikovu rýpání vzdorovat, nebo musíme ukázat, jak může význam ve skeptické palbě obstát bez podpory faktů.

Antirealista Kripke volí tu poslední cestu, kterou sám nazývá *skeptickým řešením* skeptického paradoxu, poněvadž jde o řešení, které skeptikovy námitky nevyvrací, naopak všechny otevřeně přijímá. A tady nastupuje jeho verze argu-